

عنوان مقاله:

«تجزیه افعال و اسماء سورہ البینۃ»

استاد راهنما:

«حجه الاسلام و المسلمین فلاح»

پژوهشگر:

«رضا حاجی زاده»

مقطع تحصیلی:

«پایه ۱»

شماره پرونده:

«۹۴۱۹۷»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گذری بر تجزیه سوره البینة

رضا حاجی زاده

حجت الاسلام المسلمین فلاح

چکیده:

سوره مبارکه البینة از سوره هایی است که فضیلت های بسیاری برای آن نقل شده است سوال این است که ترجمه دقیق افعال و اسما سوره البینة چیست و این مهم بدست نمی آید مگر با اینکه اسماء و افعال آن تجزیه صرفی شود ، تجزیه یعنی سلسله اقداماتی که ساختار و حالات کلمه را از جنبه های گوناگون تحلیل میشود ، پس از تجزیه می توانیم ترجمه اصلی کلمه را بدست آوریم ؛ چون این کار در برداشت ما از سوره موثر خواهد بود ، برای سهولت و دسترسی به اجزا مختلف و آیات این کار در جدول صورت گرفته است .

هر چند بعضی منابع تحت عنوان اعراب القرآن و غیره به بیان ترکیب و تجزیه ی موردی برخی کلمات پرداخته اند اما منبعی که تمام موارد و فروع تجزیه همان طور که در این مقاله بررسی شده ، آورده باشد یافت نشد.

کلید واژه ها : سوره البینة . شان نزول . تجزیه . ترکیب .

مقدمه :

بی شک فهم کلام خدا و معارف اسلامی ممکن نیست ، مگر با مراجعه به محل صدور اصلی آن و امکان ندارد کسی به این مروارید درخشان دست یابد ، مگر با فهم اسرار زبان عربی و کسی که هنوز بر اصول و رئوس مسلط نشده و کاربردی قواعد آن را تمرین نکرده ، به اسرار آن دست پیدا کند .

در همین راستا پس از اینکه تصمیم بر انجام پژوهش گرفته ام ، موضوع گذری بر تجزیه سوره ی مبارکه اَلْبَيِّنَةُ با رویکرد آموزشی پایه اول انتخاب کردم ، تا گامی باشد هرچند کوچک در جهت رشد سطح علمی و آشنایی کلی و مقدماتی با صرف کاربردی لذا مطالب در سطح مرحله ی فهم سال اول نظام جدید است و سعی شده است در گستره آموزشی ترم اول محدود شود.

جهت حفظ بعد آموزشی این مقاله از آوردن مطالب خارج از محدوده ی سال اول نظام جدید پرهیز شده است ، باشد که جلوگیری از تشویش ذهنی مخاطب گردد.

همچنین موارد زیر حذف شد :

۱ . تجزیه ی حروف .

۲ . تعیین نوع مشتقات و جوامد.

متن حاضر علاوه بر آنکه منظم به اهداف در نظر گرفته شده است از ویژگی های زیر برخوردار است:

- ۱ . روش هایی برای بیان خصوصیات کلمه از حیث ویژگی های خودش و جایگاه آن در جمله استفاده شده است که به نظر میرسد ، جدول هر چند تنظیم آن وقت و دقت زیادی می طلبد اما قابلیت بهره برداری بیشتری دارد .

۲. برای جامعیت و امکان رجوع به بخش های مختلف مقاله در هر کدام از قسمت های هر گفتار در ردیف هر کلمه، شماره ی سمت چپ، مربوط به شماره این کلمه در سوره، عدد وسط، شماره آیه است و شماره سمت راست، مربوط به ترتیب این کلمه در این آیه است، به عنوان مثال عدد ۶.۴.۳ در بخش اسماء بیانگر این است که این ششمین اسم در سوره است و این کلمه در چهارمین آیه این سوره است همچنین سومین اسم این آیه است.
۳. در این نظام امکان شمارش تعداد اسماء و افعال در هر آیه و حتی در کل سوره امکان پذیر می شود و در کارگاه های صرف نیز قابل استفاده است.
۴. در تجزیه اسماء نوع معارف نیز نوشته شده.
۵. در هر بخش ترجمه کلمه ای که مورد بررسی قرار میگیرد به زبان فارسی سره آورده شده هرچند که قبلا آمده باشد با سه هدف:

اول: نیاز مخاطب را از رجوع و پیدا کردن کلمه قبلی بی نیاز میسازد.

دوم: جامعیت مطلب حفظ می شود.

سوم: آشنایی مخاطب با ترجمه ی اصلی کلمه، با عنایت به اینکه عموم ترجمه های قرآن بسیار از کلمات عربی داخل به فارسی استفاده می کنند، به امید اینکه برای ترجمه کامل قرآن به زبان فارسی سره و اصیل مقدمه ای شود.

نگارنده تقاضا دارد که از نظرات مفید شما محروم نباشد تا دلگرمی برای فعالیت های آینده باشد.

سوره مبارکه با استفاده از ترجمه حضرت استاد آیت الله مکارم شیرازی ترجمه شده است.

در آخر بر خود لازم میدانم که از زحمات بی شمار حجت الاسلام و المسلمین استاد فلاح همچنین معاونت محترم پژوهش و تحقیقات حجت الاسلام و المسلمین جعفر زاده و برادر طلبه محمد بن سعید که در تایپ این مقاله همکاری کردند، برادر طلبه محمد رضایی مشاور

محتوایی و تمام کسانی که در این راستا ما را حمایت کردند تشکر کنم ، برای تک تک آنها
سلامتی و عافیت ، زیر سایه امام زمان (عج) را خواستارم .

رضا حاجی زاده

قم ، بهار ۱۳۹۵ شمسی

فصل اول : کلیات

گفتار اول : معرفی سوره البینه

سوره البینه که آن را "بریه" همچنین "لم یکن" نیز می نامند.

تعداد آیات : هشت

عدد ترتیب آن در قرآن : ۹۸

ترتیب نزول : ۱۰۰

محل نزول : مدنی

شان نزول :

حاکم حسکانی نیشابوری^۱ که از دانشمندان معروف اهل سنت ، در قرن پنجم هجری است . این روایات را در کتاب معروفش "شواهد التنزیل" با اسناد مختلف نقل می کند ، و تعداد آن بیش از بیست روایت است که به عنوان نمونه چند روایت را از نظر می گذاریم:

۱- "ابن عباس" می گوید: « هنگامی که آیه **إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ** نازل شد پیغمبر اکرم ص به علی ع فرمود:

هو انت و شیعتک تاتی انت و شیعتک یوم القیامه راضین مرضیین، و یاتی عدوک غضباناً مقحمین » :

" منظور از این آیه تو و شیعیانت هستید که در روز قیامت وارد عرصه محشر می شوید در حالی که هم شما از خدا راضی و هم خدا از شما راضی است و دشمنت خشمگین وارد محشر می شود و به زور به جهنم می رود" (در بعضی از نسخه های حدیث مقحمین آمده است که به معنی بالا نگاهداشتن سر به وسیله غل و زنجیر می باشد) «۱»

(۱) "شواهد التنزیل" جلد ۲ صفحه ۳۵۷ حدیث ۱۱۲۶ ، تفسیر نمونه، ج ۲۷، ص: ۲۱۱

متن سوره البینه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لَمْ یَكُنِ الَّذِیْنَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَ الْمُشْرِكِیْنَ مُنْفَكِّیْنَ حَتّٰی تَأْتِیَهُمُ الْبَیِّنَةُ (۱)

رَسُولٌ مِّنَ اللّٰهِ یَتْلُو صَحُفًا مُّطَهَّرَةً (۲)

فِیْهَا كُتِبَ قَیْمَةٌ (۳)

وَ مَا تَفَرَّقَ الَّذِیْنَ اٰتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَیِّنَةُ (۴)

وَ مَا اَمُرُوْا اِلَّا لِیَعْبُدُوْا اللّٰهَ مُخْلِصِیْنَ لَهُ الدِّیْنَ حُنَفَآءَ وَ یُقِیْمُوْا الصَّلٰوةَ وَ یُؤْتُوْا الزَّكٰوةَ وَ ذٰلِكَ دِیْنُ الْقَیْمَةِ (۵)

اِنَّ الَّذِیْنَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَ الْمُشْرِكِیْنَ فِی نَارِ جَهَنَّمَ خٰلِدِیْنَ فِیْهَا اُولٰٓئِكَ هُمُ الشَّرُّ الْبَرِیَّةِ (۶)

اِنَّ الَّذِیْنَ ءَامَنُوْا وَ عَمِلُوْا الصّٰلِحٰتِ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَیْرُ الْبَرِیَّةِ (۷)

جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرٰی مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خٰلِدِیْنَ فِیْهَا اَبَدًا رَّضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوْا عَنْهُ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِیَ رَبَّهُ (۸)

ترجمه

به نام خداوند بخشنده مهربان

کافران از اهل کتاب و مشرکان (می گفتند:) دست از آیین خود بر نمی دارند تا دلیل روشنی برای آنها بیاید، (۱)

پیامبری از سوی خدا (بیاید) که صحیفه های پاکي را (بر آنها) بخواند، (۲)

و در آن نوشته های صحیح و پرارزشی باشد! (ولی هنگامی که آمد ایمان نیاوردند، مانند اهل کتاب). (۳)

اهل کتاب (نیز در دین خدا) اختلاف نکردند مگر بعد از آنکه دلیل روشن برای آنان آمد! (۴)
و به آنها دستوری داده نشده بود جز اینکه خدا را بپرستند در حالی که دین خود را برای او
خالص کنند و از شرک به توحید بازگردند، نماز را برپا دارند و زکات را بپردازند؛ و این است
آیین مستقیم و پایدار! (۵)

کافران از اهل کتاب و مشرکان در آتش دوزخند، جاودانه در آن می مانند؛ آنها بدترین
مخلوقاتند! (۶)

(اما) کسانی که ایمان آوردند و اعمال صالح انجام دادند، بهترین مخلوقات (خدا) یند! (۷)
پاداش آنها نزد پروردگارشان باغهای بهشت جاویدان است که نهراها از زیر درختانش جاری
است؛ همیشه در آن می مانند! (هم) خدا از آنها خوشنود است و (هم) آنها از خدا خوشنودند؛ و
این (مقام والا) برای کسی است که از پروردگارش بترسد

گفتار دوم : تعریف تجزیه و ترکیب و اهمیت و تفاوت آن

علم صرف و نحو از جمله مباحثی است که یادگیری آنها به نظر تمام علما و دانشمندان برای دست یابی به امور زیر ضروریست :

- صحیح و روان خوانی نصوص دینی و متون رایج عربی
- درک معانی آنها و تحلیل آنها
- توان نقض یا کنکاش احتمالات معنا شناختی متون و فهم ظرایف آنها
- اتخاذ یا ارایه ی مبنا و نظریه های نحوی و ارزیابی آنها^۱
- علم نحو برای حفظ زبان عربی از خطا در گفتار ضروری می نماید.

بیشترین عاملی که در مورد اول موثر است شناخت اجزا جمله است ، شخصی را در نظر بگیرید که میخواهد ماشینی را تعمیر کند یا درباره ی دو ماشین قضاوت کند ، او لاجرم باید که اجزا و قسمت های تشکیل دهنده ی آن ماشین شناخت داشته باشد ، اگر که نداند که قدرت موتور ماشین چقدر است ، چند سال کار کرده ، کشور سازنده آن یا شرکت تولید کننده آن معتبر است ، قدرت ماشین چند هزار است ، میزان مصرف آن در هر دوره چقدر است و غیره نمیتواند در باره ی آن قضاوت کند ، احادیث معصومین نیز از این قضیه مستثنی نیستند ؛ اگر کسی نتواند ویژگی کلمات را بشناسد و نفهمد که جایگاه آن در جمله کجاست و چرا ، نمیتواند حدیث را بفهمد ، نمیتواند بین دو حدیث قضاوت صحیح بکند.

همچنین از مهم ترین امتیازات زبان عربی که نحات^۲ قواعد را بر آن بنا کرده اند تغییر شکل آخر کلمات ، بر اساس چگونگی قرار گرفتن آنها در کنار هم است ، از این رو

^۱ درسنامه نحو ، امیر خداوردی ، مقدمه

^۲ نحویین ، نحویون

متوان گفت که علم نحو ، در مورد ساختار جملات و نقشی که کلمات در جمله ایجاد می کنند سخن میگوید^۱ و موضوع آن کلمه و کلام است.

و صرف یعنی : برگرداندن مصادر و اصل لغات عرب به امثله و صیغه های مختلف برای بیان معانی گوناگون و موضوع آن کلمه است.

از تعریف این دو علم میتوان فهمید که فقاقت و تعمق در کلام قرآن و اهل بیت که هدف ماست بدون این دو بال ممکن نخواهد بود. زیرا کلام ثقلین به عربیست و فهم دقائق گفتار آنان رهین شناخت این دو علم است.^۲

---

^۱ همان

^۲ zandqazvini.blog.ir شیخ علی زند قزوینی

فصل دوم : تجزیه

گفتار اول : تحلیل صرفی اسماء مذکور در سوره البینة

ترجمه	تجزیه	کلمه	ردیف
کسانی که	اسم ، جمع ، مذکر ، مبنی ، معرفه	الَّذِينَ	۱.۱.۱
خانواده	اسم ، مفرد ، مذکر ، بر وزن فَعَلَ ، ثلاثی مجرد ، حروف اصلی ، اهل ^۱ ، مهموز الف ، صحیح الآخر ، معرب ، نکره ، جامد	أَهْلٌ	۲.۱.۲
کتاب	اسم ، مفرد ، مذکر مجازی ، بر وزن فِعَالٍ ، ثلاثی مزید ، صحیح الآخر ، معرب ، حروف اصلی ک ت ب سالم ، معرفه بال	الْكِتَابِ	۳.۱.۳
انباذگردیدگان	اسم ، جمع سالم ، مذکر حقیقی ، ثلاثی مزید ، صحیح الآخر ، بروزن مُفْعِلِينَ ، حروف اصلی شرک ، سالم ، معرفه به ال	الْمُشْرِكِينَ	۴.۱.۴
جداگردیدگان	اسم ، جمع ، مذکر ، سالم ، حقیقی ، بر وزن مُفْعِلِينَ ، حروف اصلی فکک ، صحیح الآخر ، نکره ، غیر مصدری	مُنْفَكِّينَ	۵.۱.۵
آنها	اسم ، ضمیر متصل منصوبی ، جمع ، مذکر ، غایب ، معرفه ، مبنی	هُم	۶.۱.۶
حجت	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، لفظی ، ثلاثی ، مزید ، وزن الفِئِلَة ، صحیح الآخر ، معرفه ، معرب	الْبَيِّنَةُ	۷.۱.۷
پیغامبری	اسم ، مفرد ، مذکر ، حقیقی ، حروف اصلی رسل ، بروزن فَعُولٍ ، سالم ، صحیح الآخر ، معرب ، نکره	رَسُولٌ	۸.۲.۱
خدا	اسم ، مفرد ، مذکر ، حقیقی ، معرفه علم ، حروف اصلی اله ، بروزن الفِعال	اللَّهِ	۹.۲.۲
کتاب ها رساله ها	اسم ، جمع ، مکسر ، مفرد آن صحیفه ، مونث مجازی ، بروزن فُعُلٌ ، حروف اصلی صحف ، صحیح الآخر ، معرب ، نکره	صُحُفًا	۱۰.۲.۳

^۱ بخوانید همزه ها لام

پاک کرده شده	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، لفظی ، بر وزن مُفَعَّلَه ، حروف اصلی طهر ، صحیح الآخر ، معرب ، نکره ، اسم مفعول	مُطَهَّرَةٌ	۱۱.۲.۴
او	اسم ، ضمیر متصل مجروری ، مفرد ، مونث ، غایب ، معرفه ، مبنی	ها	۱۲.۳.۱
کتاب ها	اسم ، جمع ، مکسر ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مجرد ، وزن فُعْل ، نکره ، معرب	کُتُب	۱۳.۳.۲
بسیار ارزشمند	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، لفظی ، برون وزن فِیْعَلَه ، حروف اصلی قوم ، ثلاثی ، مزید ، صحیح الآخر ، نکره ، معرب	قِيَمَةٌ	۱۴.۳.۳
کسانی که	اسم ، موصول مشترک ، جمع ، مذکر ، معرفه ، مبنی	الَّذِينَ	۱۵.۴.۱
کتاب اسمانی	اسم ، مفرد ، مذکر ، مجازی ، بر وزن فِیْعَال ، ثلاثی ، مزید ، صحیح الآخر ، معرب ، حروف اصلی ک ت ب ، سالم ، معرفه بال	الْكِتَاب	۱۶.۴.۲
پس از این	اسم ، مفرد ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مجرد ، وزن فَعْل ، صحیح الآخر ، نکره ، مبنی	بعد	۱۷.۴.۳
آنها	اسم ، ضمیر متصل منصوبی ، جمع مذکر ، غایب ، معرفه ، مبنی	هُمْ	۱۸.۴.۴
حجت	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، لفظی ، ثلاثی ، مزید ، وزن الفِیْعَلَه ، صحیح الآخر ، معرفه ، معرب	الْبَيِّنَةُ	۱۹.۴.۵
خدا	اسم ، مفرد ، مذکر ، حقیقی ، معرفه علم ، حروف اصلی اله ، برون وزن الفِیْعَال	اللَّهِ	۲۰.۵.۱
خالص کنندگان	اسم ، جمع ، سالم ، مذکر ، حقیقی ، ثلاثی ، مزید ، صحیح الآخر ، برون وزن مُفَعِّلِينَ ، حروف اصلی خلص ، نکره	مُخْلِصِينَ	۲۱.۵.۲
آن	اسم ، ضمیر متصل مجروری ، مفرد ، مذکر ، غایب ، معرفه ، مبنی	ه	۲۲.۵.۳
کیش	اسم ، مفرد ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مجرد ، وزن الفِیْعَال ، صحیح الآخر ، معرفه بال ، معرب	الدِّين	۲۳.۵.۴

حق گرا در اینجا: مسلم	اسم ، جمع ، مکسر ، مذکر ، حقیقی ، ثلاثی ، مزید ، وزن فَعَلًا ، ممدود ، نکره ، معرب ، پاورقی	حُنْفَاء	۲۴.۵.۴
دعا	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، لفظی ، ثلاثی ، مزید ، حروف اصلی صلوا ، وزن الفَعَلَه ، معرفه بال ، معرب	الصَّلَاة	۲۵.۵.۵
برگزیده	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، لفظی ، ثلاثی ، مجرد ، حروف اصلی زکی ، وزن الفَعَلَه ، معرفه ، معرب ، غیر مصدر	الزَّكَاة	۲۶.۵.۶
آن	اسم اشاره به دور ، مفرد ، معرفه ، مبنی ، مذکر	ذَلِك	۲۷.۵.۷
کیش	اسم ، مفرد ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مجرد ، وزن الفِعْل ، صحیح الآخر ، معرفه بالاضافه ، معرب	دِين	۲۸.۵.۸
بسیار ارزشمند	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، لفظی ، ثلاثی ، مزید ، وزن الفِیْعَلَه ، صحیح الآخر ، معرفه ، معرب	الْقِيَمَةُ	۲۹.۵.۹
کسانی که	اسم ، موصول مشترک ، جمع ، مذکر ، مبنی ، معرفه	الَّذِينَ	۳۰.۶.۱
خانواده	اسم ، مفرد ، مذکر ، بر وزن فَعْل ، ثلاثی ، مجرد ، حروف اصلی همزه ها لا ، مهموز الفا ، صحیح الآخر ، معرب ، نکره ، جامد	أَهْل	۳۱.۶.۲
کتاب آسمانی	اسم ، مفرد ، مذکر ، مجازی ، بر وزن فِعَال ، ثلاثی مزید ، صحیح الآخر ، معرب ، حروف اصلی ک ت ب ، سالم ، معرفه بال	الْكِتَاب	۳۲.۶.۳
انباذگردیدگان	اسم ، جمع ، سالم ، مذکر ، حقیقی ، ثلاثی ، مزید صحیح الآخر ، بروزن مُفْعَلِین ، حروف اصلی شرک ، سالم ، معرفه به ال	المشْرِكِین	۳۳.۶.۴
آذر	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، معنوی و گاهی نیز مذکر مجازی ، ثلاثی ، مجرد ، بر وزن فَعْل ، صحیح الآخر ، نکره ، معرب ، معرفه بالاضافه	نار	۳۴.۶.۵
نام دوزخ	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، معنوی ، رباعی ، مجرد ، وزن فَعَّل ، صحیح الآخر ، معرفه بالاضافه ، معرب	جَهَنَّم	۳۵.۶.۶

جاودانگان	اسم ، جمع ، سالم ، مذکر ، حقیقی ، ثلاثی ، مزید وزن فاعلین ، صحیح الآخر ، نکره ، معرب	خالدین	۳۶.۶.۷
آن	اسم ، ضمیر متصل مجروری ، مفرد ، مونث ، غایب ، معرفه ، مبنی	ها	۳۷.۶.۸
آنان	اسم اشاره برای دور ، جمع مذکر و مونث ، معرفه ، مبنی	أولئک	۳۸.۶.۹
آنها	اسم ، ضمیر منفصل مرفوعی ، جمع ، مذکر ، معرفه ، مبنی	هُم	۳۹.۶.۱۰
جامع رزایل و خطاها	اسم ، مفرد ، مذکر ، حقیقی ، ثلاثی ، مزید ، وزن أفعال ، صحیح الآخر ، معرفه ، معرب	شَرَّ	۴۰.۶.۱۱
خلق شدگان	اسم ، مفرد مونث ، مجازی ، لفظی ، ثلاثی ، مزید وزن الفعیلة ، صحیح الآخر ، معرفه بال ، معرب	الْبَرِيَّةُ	۴۱.۶.۱۲
کسانی که	اسم ، موصول مشترک ، جمع ، مذکر ، مبنی ، معرفه	الَّذین	۴۲.۷.۱
بسامان کار	اسم ، جمع ، سالم ، مونث ، حقیقی ، لفظی ، ثلاثی ، مزید ، بر وزن الفاعلات ، صحیح الآخر معرفه بال ، معرب	الصَّالِحَات	۴۳.۷.۲
آن	اسم اشاره برای دور ، جمع مذکر و مونث ، معرفه ، مبنی	أولئک	۴۴.۷.۳
انها	اسم ، ضمیر منفصل مرفوعی ، جمع ، مذکر ، غایب ، معرفه ، مبنی	هُم	۴۵.۷.۴
جامع فضایل و حسنات	اسم ، مفرد مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مزید ، وزن أفعال ، صحیح الآخر ، معرفه بالاضافه ، معرب	خَيْرٌ	۴۶.۷.۵
خلق شدگان	اسم ، مفرد ، مونث ، مجازی ، لفظی ، ثلاثی ، مزید ، وزن الفعیلة ، صحیح الآخر ، معرفه بال ، معرب	الْبَرِيَّةُ	۴۷.۷.۶
آنها	اسم ، ضمیر متصل مرفوعی ، جمع ، مذکر ، معرفه ، مبنی	هُم	۴۸.۸.۱
پروردگار ^۱	اسم ، مفرد ، مذکر ، حقیقی ، ثلاثی ، مجرد ، وزن فَعَل ، صحیح الآخر ، معرفه بالاضافه ، معرب ، مضاعف	رَبِّ	۴۹.۸.۳

^۱ الرَّبُّ: در اصل به معنی تربیت و پرورش است یعنی ایجاد کردن حالتی پس از حالتی دیگر در چیزی تا به حد نهائی و تمام و کمال آن برسد. ترجمه مفردات راغب ج ۲ ص ۲۹

آنها	اسم ، ضمير متصل مرفوعی ، جمع ، مذکر ، غایب ، معرفه ، مبنی	هم	۵۰.۸.۴
سزا خواه خیر باشد یا شر	اسم ، مفرد ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مزید ، وزن فَعَال ، ممدود ، معرفه بالاضافه ، معرب	جزاء	۵۱.۸.۵
ج جنه : بستان	اسم ، جمع ، سالم ، مونث ، مجازی ، لفظی ، ثلاثی ، مزید ، وزن فَعَلَات ، صحیح الآخر ، نکره ، معرب	جَنَات	۵۲.۸.۶
ثبات	اسم ، مفرد ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مجرد ، وزن فَعَل ، صحیح الآخر ، نکره ، معرب	عَدَن	۵۳.۸.۷
زیر	اسم ، مفرد ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مجرد وزن فَعَل ، صحیح الآخر ، نکره ، معرب	تَحْت	۵۴.۸.۸
او	اسم ، ضمير متصل مجروری ، مفرد ، مونث ، غایب ، مجازی و حقیقی ، معرفه ، مبنی	ها	۵۵.۸.۹
رود ها	اسم ، جمع ، مکسر ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مزید ، وزن الافعال ، صحیح الآخر ، معرفه بال ، معرب	الأنهار	۵۶.۸.۱۰
جاودانگان	اسم ، جمع ، سالم ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مزید ، وزن فاعلین ، صحیح الآخر ، نکره ، معرب	خالدين	۵۷.۸.۱۱
او	اسم ، ضمير متصل مجروری ، مفرد ، مونث ، غایب ، مجازی و حقیقی ، معرفه ، مبنی	ها	۵۸.۸.۱۲
همیشگی	اسم ، مفرد ، مذکر ، مجازی ، ثلاثی ، مجرد ، وزن فَعَل ، صحیح الآخر ، نکره ، معرب	أبدا	۵۹.۸.۱۳
خدا	اسم ، مفرد ، مذکر ، حقیقی ، معرفه علم ، حروف اصلی اله ، برون الفعل	الله	۶۰.۸.۱۴
آنها	اسم ، ضمير متصل مرفوعی ، جمع ، مذکر ، غایب ، معرفه ، مبنی	هم	۶۱.۸.۱۵

او	اسم ، ضمير متصل مجروری ، مفرد ، مذکر ، معرفه ، مبنی	ه	۶۲.۸.۱۶
آن	اسم اشاره به دور ، مفرد ، معرفه ، مبنی ، مذکر	ذَلِك	۶۳.۸.۱۷
پروردگار	اسم ، مفرد ، مذکر ، حقیقی ، ثلاثی ، مجرد ، وزن فَعَل ، صحيح الآخر ، معرفه بالاضافه ، معرب ، مضاعف	رَبِّ	۶۴.۸.۱۸

گفتار دوم : تحلیل صرفی افعال مذکور در سوره بینه

ردیف	کلمه	تجزیه	ترجمه
۱.۱.۱	لَمْ يَكُنْ	ریشه کون ، نوع معتل اجوف واوی ، ناقص ، مضارع ، مجزوم ، صیغه اباب نون ، وزن يَفْعُلْ ، ثلاثی مجرد ، معرب	نبودند
۲.۱.۲	كَفَرُوا	ریشه کفر ، نوع ریشه سالم ، لازم ، نوع زمان ماضی ، صیغه ۳ باب نون ، وزن فَعَلُوا ، ثلاثی مجرد ، معلوم ، مبنی	کفر ورزیدند
۳.۱.۳	تَأْتِي	ریشه اتی ، نوع مهموز الفا و معتل ناقص یایی ، متعد ، مضارع صیغه ۴ ، باب ضاد ، وزن تَفْعِلْ ، ثلاثی ، مجرد ، معلوم ، معرب	بیايد
۴.۲.۱	يَتْلُوا	ریشه اتی ، نوع مهموز الفا و معتل ناقص یایی ، متعدی ، مضارع ، صیغه ۱ ، باب ضاد ، وزن يَفْعُلْ ^۱ ، ثلاثی ، مجرد ، معلوم ، معرب	می خواند
۵.۴.۱	مَا تَفَرَّقَ	ریشه فرق ، نوع ریشه ، سالم متعدی ، ماضی صیغه ۴ ، باب تَفَعَّلْ ، وزن تَفَعَّلْ ، ثلاثی مزید ، معلوم ، مبنی	پراگنده شدن
۶.۴.۲	أوتُوا	ریشه اتی ، نوع ریشه معتل ناقص یایی و مهموز الفا ، متعدی ، نوع ، زمان ماضی ، صیغه ۳ ، باب افعال ، وزن فُوَعُوا ، ثلاثی ، مزید ، مجهول ، مبنی	داده شدند
۷.۴.۳	جاءتْ	ریشه جیء ، نوع معتل اجوف یایی و مهموز اللام ، متعدی ، ماضی ، صیغه ۴ ، باب ضاد ، وزن فَعَلَتْ ، ثلاثی ، مجرد ، معلوم ، مبنی	آمد
۸.۵.۱	أَمَرُوا	ریشه ءامر ، نوع ریشه مهموز الفا ، متعدی ، نوع زمان ماضی ، صیغه ۳ ، باب نون ، وزن فُعِلُوا ، ثلاثی ، مجرد ، مجهول ، مبنی	فرمان داده شدند
۹.۵.۲	يَعْبُدُوا	ریشه عبد ، نوع ریشه سالم ، متعدی ، نوع زمان مضارع ، صیغه ۳ ، باب نون ، وزن يَفْعُلُوا ، ثلاثی مجرد ، معلوم ، معرب	بندگی کنند

^۱ بر خلاف صور صیغه اول مضارع است چون در صدر اسلام این چنین نوشته شده ، برخی از چاپ های قرآن برای حفظ تراش تغییری در آن نداده اند ، همچنین است ؛ یعقوب در آیه ۱۵ سوره مائده برای اطلاع بیشتر میتوانید به کتاب سرالبیان از حسن بیگلری مراجعه کنید.

۱۰.۵.۳	يُقِيمُوا	ریشه قوم ، نوع ریشه معتل اجوف واوی ، متعدی ، نوع زمان مضارع ، صیغه ۳ ، باب افعال ، وزن يُفَعِّلُوا ، ثلاثی ، مزید ، معلوم ، معرب	به پا دارند
۱۱.۵.۴	يُؤْتُوا	ریشه اتی ، نوع ریشه معتل ناقص یایی مهموز الفا ، متعدی ، نوع زمان مضارع صیغه ۳ ، باب افعال ، وزن يُفَعِّلُوا ، ثلاثی ، مزید ، معلوم ، معرب	بدهند
۱۲.۶.۵	كَفَرُوا	ریشه کفر ، نوع ریشه سالم ، لازم ، نوع زمان ماضی ، صیغه ۳ ، باب نون ، وزن فَعَّلُوا ، ثلاثی مجرد ، معلوم ، مبنی	ناسپاسی کردند
۱۳.۷.۶	أَمَّنُوا	ریشه امن ، نوع ریشه مهموز الفا ، متعدی ، نوع زمان ماضی ، صیغه ۳ ، باب افعال ، وزن فَعَّلُوا ، ثلاثی ، مزید ، معلوم ، مبنی	امین پنداشتند
۱۴.۷.۷	عَمِلُوا	ریشه عمل ، نوع ریشه سالم ، متعدی ، نوع زمان ماضی ، صیغه ۳ ، باب میم ، وزن فَعَّلُوا ، ثلاثی ، مجرد ، معلوم ، مبنی بر ضم	کار کردند
۱۵.۸.۲	تَجَرَّوْا	ریشه جری ، نوع ریشه معتل ناقص یایی ، متعدی ، نوع زمان مضارع ، صیغه ۴ ، باب میم ، وزن تَفَعَّلَ ، ثلاثی ، مجرد ، معلوم ، معرب	روان است
۱۶.۸.۳	رَضِيَ	ریشه رضو ، نوع ریشه معتل ناقص واوی ، لازم ^۱ ، نوع زمان ماضی ، صیغه ۱ ، باب سین ، وزن فَعَّلَ ، ثلاثی ، مجرد ، معلوم ، مبنی	شادمان است

^۱ قول مشهور این است که اینک در بعضی منابع مثل التحقيق فی کلمات القرآن الکریم ج ۴ ۱۵۹

گفته شده : مصبا- رَضِيَ الشیء و رَضِيَ بِهِ رَضاً: اخترته، و اِرْتَضَيْتُهُ: مثله، و رَضيت

شادمان اند	ریشه رضو، نوع ریشه معتل ناقص واوی، لازم، نوع زمان ماضی، صیغه ۳، باب سین، وزن فَعُوا، ثلاثی، مجرد، معلوم مجهول، مبنی	رَضُوا	۱۷۸.۴
خوف کرد	ریشه خشی، نوع ریشه معتل ناقص یایی، متعدی، نوع زمان ماضی، صیغه ۱، باب فَعِلَ يَفْعَلُ مِيم ضَاد نون، وزن فعل، ثلاثی، مجرد، معلوم مبنی	خَشِيَ	۱۸۸.۵

نتیجه

الْبَيِّنَةُ نام سوره ای از سوره قرآن کریم است ، در این مقاله سعی شده ابتدا به بیان اهمیت ، شان نزول ، تعداد آیات ، فضیلت ، محل نزول و نام های دیگر سوره معرفی شود ، سپس افعال و اسما آن تجزیه شود ، تجزیه به این معنی است که اسما و افعال مورد بررسی موشکافانه قرار می گیرد ؛ در اسما وزن ، حروف اصلی ، ریشه و نوع آن اعم از مهموز و معتل و صحیح و سالم و مضاعف ، وضعیت حرف آخر از نظر منقوص و ممدود ، مقصور ، صحیح ، شبیه صحیح ، جنس و حقیقت و مجاز آن ، تعداد ، بنا ، معرب و مبنی ، تعریف و تنکیر همچنین در بخش فعل علاوه بر موارد مشترک با اسم ؛ زمان ، صیغه ، باب ، معلوم و مجهول و مواردی دیگر به اقصای کلمه بررسی میشود ، و مهارتی در این زمینه بدست نمی آید ، مگر با کاربردی کردن قواعد که در این مقاله محقق شده است و هدف اصلی صرف همین می باشد که در آخر نتیجه تمام موارد بررسی شده به فارسی سره در جدول نوشته شده است .

در پناه حق باشید.

منابع

۱. قرآن مجید ، ترجمه آیت الله ناصر مکارم شیرازی ، دارالقران الکریم ، دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی ، تهران ، اول ، ۱۳۷۳ ش
۲. لسان العرب ، ابن منظور ، دارالبيروت لطباعه والنشر ، اول ، بيروت ، لبنان ، اول ، ۱۹۹۰ م
۳. قاموس القرآن ، سيد على اكبر قرشي ، دارالكتب اسلاميه ، تهران ، اول ، ۱۳۷۶ ش
۴. فرهنگ فارسی معین ، دکتر محمد معین ، امیر کبیر ، ایران ، تهران ، اول ، ۱۳۷۱
۵. مصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر للرافعی ، احمد بن محمد بن علی المقرئ الفيومی ، موسسه دارالحجره ، ایران ، قم ، اول ، ۱۴۰۵ ق
۶. التحقيق فی کلمات قرآن ، حسن مصطفوی ، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ، ایران ، اول ، ۱۳۶۸
۷. مفردات الفاظ القرآن ، الراغب اصفهانی ، الحسين بن محمد بن المفضل ، دارالعلم ، بيروت ، اول ، ۱۴۱۶ ه.ق
۸. ترجمه تفسیر المیزان ، موسوی همدانی سید محمد باقر ، دفتر انتشارات اسلامی جامعهی مدرسین حوزه علمیه قم ، پنجم ، ۱۳۷۴ ش
۹. مجمع البیان فی تفسیر القرآن ، ابو علی الفضل بن الحسين الطبرسی ، انتشارات ناصر خسرو ، تهران ، سوم ، ۱۳۷۲ ش
۱۰. البرهان فی تفسیر القرآن ، بحرانی سید هاشم ، بنیاد بعثت ، تهران ، اول ، ۱۴۱۶ ق

۱۱. بداءة النحو ، غلام علی صفایی بوشهری ، مدیریه العامه للحوزه العلمیه، لجنه ادراه
، ایران ، اول ، ۱۳۸۶ ه. ش

۱۲. درسنامه نحو ، امیر خداوندی ، مرکز مدیریت حوزه های علمیه ، قم ، اول ،
۱۳۹۴ ش

۱۳. صرف ساده ، محمد رضا طباطبایی ، دارالعلم ، اول ، ۱۳۷۰ ش

۱۴. تفسیر جامع الجوامع ، امین الدین ابو علی علی الفضل حسن الطبرسی ، تحقیق :
ابوالقاسم الگرجی ، موسسه نشر الاسلامی وابسته به جامع مدرسین حوزه علمیه
قم ، قم ، اول ، سال انتشار مشخص نیست.

۱۵. شیخ علی زند قزوینی ، صرف و نحو ، zandqazvini.blog.ir